

Obchody 161. rocznicy (1863-2024) wybuchu Powstania Styczniowego w hołdzie powstańcom w Wieliczce

Po III rozbiorze Polski w 1795 r. dokonanym przez Rosję, Austrię i Prusy - Królestwo Polskie z Warszawą znalazło się pod zaborem rosyjskim. W Warszawie rządził carski gubernator Mikołaj Berg. W październiku 1861 r. w Królestwie Polskim i guberniach litewskich wprowadzono stan wojenny. Iskrą zapalną dla powstania był „Branka” czyli przymusowy pobór polskiej młodzieży do wojska rosyjskiego na 25 lat. Wyjściem z tej sytuacji był wybuch powstania. Powstanie rozpoczęte zostało przez Centralny Komitet Narodowy („czerwonych”). W pierwszym dniu walki w nocy z 22/23 stycznia 1863 r. przystąpiło do powstania narodowego 4500-6000 ludzi. Mieli 600 strzelb - poszli do walki z kosami, drągami. Powstańcy uderzyli na garnizony rosyjskie w 33 miejscowościach. Powstanie objęło tereny Królestwa Polskiego, Litwę, Białoruś i część Ukrainy. Stoczono 1200 bitew i potyczek z armią rosyjską liczącą 340.000 żołnierzy. Centralny Komitet Narodowy przekształcony w Tymczasowy Rząd Narodowy ogłosił „Manifest” wzywający do udziału w powstaniu i wydał dekrety uwłaszczeniowe. W marcu 1863 r. do powstania przystąpili „biali”, którzy zdobyli przewagę w Rządzie Narodowym. Dyktatorami powstania byli: Ludwik Mierosławski, od 10.03. 1863 r. - Marian Langiewicz, a od października 1863 r. Romuald Traugutt - oni organizowali polskie państwo podziemne. 5.08.1864 r. na stokach Cytadeli Warszawskiej zostali powieszeni członkowie Rządu Narodowego: Romuald Traugutt, Jan Jeziorański, Rafał Krajewski, Józef Toczyński, Roman Żuliński. Ostatnie walki powstańców były w jesieni 1864 r. Powstanie trwało 18 miesięcy - zakończyło się klęską. Ostatni dowódca powstania, ksiądz generał Stanisław Brzóska zginął 23.05.1865 r. Po upadku powstania represje rosyjskie dotknęły ok.250.000 ludzi, na Syberię zesłano ok.40.000 powstańców i ok.70.000 cywilów, zabrano ponad 3.300 majątków, stracono 669 osób. Kilka tysięcy osób przymusowo wcielono do rosyjskiego wojska bądź rot aresztanckich. Klęska powstania rozpoczęła okres brutalnej rusyfikacji Królestwa Polskiego.

Uroczystość 22 stycznia b.r. odbywała się na wielickim cmentarzu przed Domem Przedpogrzebowym na frontonie, którego znajduje się tablica z 1938 r. upamiętniająca imiona i nazwiska 23 powstańców, którzy na ochotnika poszli w bój o niepodległość Polski. U podnóża tablicy znajdowała się plansza z imionami i nazwiskami powstańców odnalezionymi dodatkowo w źródłach historycznych przez Stanisława Stawarczyka, prawnuka powstańca Błażeja Hyszki. Uroczystość prowadziła Jadwiga Duda, prezes Stowarzyszenia „Klub Przyjaciół Wieliczki”, która w zarysie przedstawiła historię powstania i jego konsekwencje

(powyżej). Wspomniła, że 30.01.2013 r. w Wieliczce w sali „Magistrat” zorganizowała i prowadziła 182 spotkanie „Wieliczka-Wieliczenie” pt. „W 150 rocznicę wybuchu Powstania Styczniowego (1863-2013) - wieliczenie w Powstaniu Styczniowym”, z którego relację opublikowała w zeszycie 127 „Biblioteczki Wielickiej” (2013 r.), a w nim jest wykaz blisko stu wieliczan zaangażowanych w powstanie i wykaz tych osób, którzy je wspierali. Znajdujemy je także w książce Janiny Kęsek pt. „Bochnia i obwód bocheński w latach 1863-1864. W 150 rocznice Powstania Styczniowego” (2013 r.). Adam Roczyski, uczeń Prywatnego LO OO. Franciszkanów-Reformatów w Wieliczce odczytał treść tablicy: „1863 22. I. 1938 Tomasz Borzęcki, Stanisław Bączewski, Jan Bogda, Wojciech Chełmecki, Jan Cieply, Władysław Cieply, Błażej Hyszko, Ludwik Kolasa, Kasper Jamróz, Tytus Klemensiewicz, Roman Krupa, Seweryn Łempicki, Kazimierz Sałacki, Ignacy Makomaski, Karol Malinowski, Józef Olesiak, Szczesny Pachel, Marcin Rembacz, Szymon Rupik, Zygmunt Urasiński, Józef Zieliński, Karol Zięba, Adam Znański. Pamięci bohaterów Powstania Styczniowego. Wieliczka.” Następnie wypowiadali się krewni powstańców wymienionych na tablicy: Ewa Borzęcka, krewna Tomasza Borzęckiego, Józef Bogda, wnuka Jana Bogdy i Anna Gallas-Dropińska, prawnuczka powstańców związanych z Krakowem i Ziemia Kielecką: Olimpii Sarneckiej i Władysława Pisulewskiego, którzy spoczywają na cmentarzu w Kielcach. Licznie zebrani wieliczenie odśpiewali hymn narodowy „Jeszcze Polska nie zginęła”. W intencji powstańców styczniowych odmówiono modlitwy: „Ojcze Nasz... Zdrowaś Mario... Wieczne odpoczywanie... ”.

Prowadząca zapowiadała delegacje do złożenia przez tablicą kwiatów i zapalonych zniczy. Kolejno przed tablicą kwiaty złożyli: w imieniu Burmistrza Miasta i Gminy Wieliczka: Adam Marek Panuś, sekretarz Gminy Wieliczka i Antoni Sowa, dyrektor Zarządu Cmentarza Komunalnego w Wieliczce; Starostwo Wielickie reprezentowali: Adam Kociołek, starosta, Henryk Gawor, v-ce starosta, Rafał Ślęczka, sekretarz; Piotr Siemczonek z Biura Poselskiego Urszuli Ruseckiej, poseł na Sejm RP i Stanisław Dziedzic, radny Rady Miejskiej w Wieliczce i przewodniczący Koła Wieliczka Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej bez uprawnień kombatanckich, Zarząd i Radę Osiedla H. Sienkiewicza-A. Asnyka-W. Pola: przewodniczący Zarządu Piotr Marzec i z Rady: Marta Kamińska, Maria Nawrot, Józef Wróbel; Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka: Agnieszka Prytek i Jakub Strynowicz, Stowarzyszenie „Klub Przyjaciół Wieliczki”(KPW): Hanna Koziół, Marian Sipióra, Anna Woźniak, Szkołę Podstawową nr 2 w Wieliczce: Nina Klimczak, Wojciech Kowalczyk, Wiktoria Masior. W uroczystości udział wzięli uczennice i uczniowie: klasy VI-tej Szkoły Podstawowej w nr 2 w Wieliczce z wychowawczynią Agnieszką Kempą i opiekun Anna Kozłowska; Powiatowego Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego (PCKZiU) w Wieliczce i uczniowie Prywatnego Liceum Ogólnokształcącego OO. Franciszkanów-Reformatów w Wieliczce z nauczycielem historii Dariuszem Tańculą, członkowie KPW: Marta Borowiec, Elżbieta Kawecka-Cebula, Jan Matzke, Anna Ślęczka, Tadeusz Woźniak oraz Małgorzata Kanikuła, Stefan Lis i osoby nieznane. Następnie wykonano zdjęcie uczestników uroczystości przez ww. tablicą, po czym udano się na groby powstańców styczniowych: Zygmunta Urasińskiego w kw. XIII, Błażeja Hyszko, zmarł (zm.) w 1918 r. w kw. XIV, Wojciecha Chełmeckiego zm. w 1888 r., w kw. XIII, Ludwika Kolasy zm. w 1917 r. w kw. XI, Karola Malinowskiego zm. w 1892 r., w kw. IV, Seweryna Junoszy Łempickiego zm. w 1931

r. w kw. III, Jana Bogdy zm. w 1908 r. i Jacka Białyni-Rzepeckiego zm. w 1917 r. w kw. I, Józefa Zielińskiego zm. w 1897 r. w kw. I, Władysława Ciepłego zm. w 1907 r. w kw. I. Na każdym z grobów zapalono znicz i odmawiano modlitwę: „Wieczne odpoczywanie racz mu dać Panie a światłość wiekuista niechaj Mu świeci. Niech odpoczywa w pokoju wiecznym Amen”. Zatrzymaliśmy się także nad grobem Ludwika Młynka, nauczyciela wielickiego Gimnazjum im. J. Matejki, autora poematu „Siercza. Opowiadanie dzieciom i wnukom” (1928 r.), który zmarł w 1941 r. Z poematu prowadząca wycieczkę odczytała fragment dotyczący sytuacji dworu w Sierczy po upadku powstania styczniowego.

Przy grobach powstańców były biało-czerwone tabliczki z rokiem 1863 wykonane przez Stanisława Stawarczyka. Pan Stawarczyk odkrył na naszym cmentarzu jeszcze groby powstańców: Kazimierza Sałackiego zmarłego w 1915 r., w kw. Xa, rząd 9, grób 3 i Wandy Wielopolskiej - Dziękujemy. Na zakończenie uroczystości wykonano wspólne zdjęcie przy wejściu na cmentarz od strony ul. J. Piłsudskiego, przy grobie Władysława Ciepłego. Uroczystość zorganizowała niżej podpisana. Dziękuję Bożenie Juskiewiczza, dyrektor Szkoły Podstawowej nr 2 za wyrażenie zgody na udział nauczycielek z klasą VI-tą w obchodach 161. rocznicy wybuchu Powstania Styczniowego na wielickim cmentarzu. Szczególne podziękowanie składam Panu Dariuszowi Tańculi za zorganizowanie dwóch klas, z dwóch szkół do uczestnictwa w uroczystości. Przebieg uroczystości fotografowali: Ryszard Kępka ze Starostwa w Wieliczce, Józef Wróbel, Jan Matzke i Marian Sipióra dla KPW. Bogu wdzięczni jesteśmy za dobrą pogodę.

Opracowała Jadwiga Duda